

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Кузьмінської Олени Геронтіївни
на дисертаційне дослідження **Василенко Світлани Василівни**
на тему «**Методика розвитку цифрової компетентності викладачів**
університетів в умовах євроінтеграції»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-
комунікаційні технології в освіті у спеціалізовану вчену раду
Д 26.459.01 Інституту цифровізації освіти НАПН України

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумніву як в загальному контексті цифровізації освіти й науки, так і з позиції забезпечення якості освіти в умовах військових дій на території України. Технологічні виклики з одного боку та безпекові – з іншого, актуалізують потребу вдосконалення підготовки викладачів закладів вищої освіти України для роботи в умовах невизначеності, зокрема, засобами цифрових технологій та сервісів. В цьому контексті саме розвиток цифрової компетентності викладачів, як процес вдосконалення компетентнісного потенціалу фахівця для адаптації до технологічних та соціальних викликів, потребує додаткових досліджень. Посилюють актуальність даного дослідження також євроінтеграційні процеси України, що ініціюються як на законодавчому рівні, так і такі, що відбуваються у зв'язку з вимушеним переміщенням громадян України до країн Європейського Союзу та тимчасовим продовженням професійної діяльності науково-педагогічних працівників у закордонних закладах вищої освіти, а також підтримкою українських викладачів, дослідників та студентів в рамках програм академічної мобільності, міжнародних грантів тощо. Тому прагнення дисертантки розробити методику розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції на впровадити її у систему підвищення кваліфікації є цілком логічним і заслуговує схвалення.

Щодо ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, варто зазначити, що дисертаційне дослідження виконано в межах міжнародних проєктів та низки науково-дослідних робіт, які здійснювались у науково-дослідній лабораторії цифровізації освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, а саме:

- Розвиток відкритого освітнього інформаційного середовища університету для забезпечення якості освіти (ДР № 0116U003995, 2016–2022 рр.);
- Проєктування екосистеми відкритого університету в умовах цифрової трансформації суспільства (ДР № 0123U102794, 2023–2028 рр.);
- Дослідження системи розвитку ЦК викладача Університету Грінченка (2020–2024 рр.).

Маючи таку потужну базу та компетентне наукове середовище С. В. Василенко упродовж дев'яти років плідно працювала над обраною темою дослідження (тема затверджена вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 13 від 17.12.2015 р.); узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26.01.2016 р.); уточнена вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 4 від 24.04.2025 р.)).

Науковість і обґрунтованість положень дисертації також забезпечені: опрацюванням достатньої кількості джерел за темою дисертації (список використаної літератури містить 214 джерел); відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження паспорту наукової спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті; достатньою географією та кількістю варіантів апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях, у тому числі й міжнародних.

Робота містить значний обсяг експериментального матеріалу, одержаного з використанням теоретичних (аналіз, узагальнення та систематизація наукових фактів, наукової та навчально методичної літератури), емпіричних (опитування, тестування, експертне оцінювання, педагогічний експеримент), статистичних (для визначення статистичної достовірності отриманих результатів навчання викладачів використано кутовий критерій Фішера ϕ^*) методів дослідження.

Аналіз наукової новизни виконаного дослідження і практичного значення одержаних результатів дозволяє відзначити, що особливим досягненням дисертантки є теоретичне обґрунтування та розробка структурно-діяльнісної моделі формування індивідуальної траєкторії розвитку цифрової компетентності викладачів університетів. Одержані результати є підґрунтям для інтенсифікації професійного розвитку викладачів, зокрема у частині набуття цифрової компетентності та готовності (підтверджено результатами педагогічного експерименту) до підготовки майбутніх фахівців до ефективної реалізації в сучасному цифровому світі.

До наукових здобутків С. В. Василенко слід також віднести подальший розвиток теорії та методики перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів цифровізації освіти.

Заслуговує на відзначення практична спрямованість виконаного дослідження. Дисертанткою розроблено методику розвитку цифрової компетентності викладачів університетів та достатню кількість нормативних документів і цифрових ресурсів для її реалізації, а саме:

- укладено 11 програм підвищення кваліфікації та низку електронних курсів, що охоплюють ключові напрями діяльності викладача в умовах цифровізації освіти й науки;

- розроблено дистанційний навчальний метакурс розвитку цифрової компетентності викладачів університету, що містить 42 мінікурси (розроблені дисертанткою як у співавторстві, так і одноосібно);

- розроблено методичні рекомендації для реалізації викладачами індивідуальних траєкторій розвитку цифрових компетентностей.

Підтвердженням практичної значущості запропонованих напрацювань С. В. Василенко слугує активне їх використання у системі підвищення кваліфікації Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, інституту цифровізації освіти НАПН України.

Аналіз **змісту дисертації, автореферату та публікацій** дисертантки є підставою для визнання, що за дев'ять (з 2016 по 2025 рр.) років проведення дослідження дисертанткою було опубліковано 28 наукових праць, із них: 2 монографії, 18 статей (11 у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 3 – у виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних Scopus та Web of Science; 2 статті у збірниках наукових праць), 1 навчальний посібник (у співавторстві), а також проведена широка апробація результатів дослідження. Аналіз наукових праць С. В. Василенко засвідчив їх відповідність за кількісними та якісними показниками вимогам щодо висвітлення результатів дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Структура та обсяг дисертації С. В. Василенко відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 і зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг рукопису – 365 сторінок, основний зміст дисертації – 275 сторінок. Робота містить 87 рисунків, 29 таблиць; список використаних джерел з 214 найменувань (з них іноземними мовами — 82 найменування). Додатки розміщено на 90 сторінках.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, коректно визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, вказано використані методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, відображено впровадження та апробацію результатів дослідження, особистий внесок здобувача у роботи, опубліковані у співавторстві. Матеріали *першого розділу* присвячені визначенню теоретичних основ розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції. Зокрема, дисертанткою здійснено порівняльний аналіз

відповідних нормативних документів та рамок цифрової компетентності (DigComp, DigCompConsumers, DigCompEdu, DigCompOrg); проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід формування та розвитку цифрової компетентності у системі підвищення кваліфікації; визначено основні поняття й терміни; проведено аналіз шляхів розвитку цифрової компетентності викладачів, зокрема, через побудову індивідуальних освітніх траєкторій. У *другому розділі* репрезентовано результати моделювання процесу розвитку цифрової компетентності викладачів університету, а саме: організаційні підходи до формування змісту цифрової компетентності та розвитку цифрової компетентності викладачів в університетах; структуру цифрової компетентності викладача університету (відображена у корпоративному стандарті); організаційно-педагогічну модель розвитку цифрової компетентності викладачів університетів та SWOT-аналіз цієї моделі як підставу для визначення обмежень та напрямів її вдосконалення. Обґрунтування та опис методики розвитку цифрової компетентності викладачів університетів, що реалізується шляхом навчання за індивідуальною освітньою траєкторією з використанням ресурсів метакурсу розвитку цифрової компетентності викладачів університету через використання засобів динамічного оцінювання рівня цифрової компетентності викладачів, представлено у *третьому розділі*. Розкриттю суті, етапів та результатів педагогічного експерименту присвячені матеріали *четвертого розділу* дослідження С. В. Василенко.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Автореферат С. В. Василенко також оформлений відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, що висуваються до такого роду наукових робіт.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи зміст і структуру дисертаційного дослідження С.В. Василенко, висловимо зауваження та побажання стосовно подання результатів дослідження:

1. Хоча тема дисертаційної роботи присвячена розвитку цифрової компетентності викладачів університетів без зазначення їх спрямованості, в тексті роботи дисертантка приділяє певну увагу саме розвитку компетентності викладачів педагогічних ЗВО та вчителів НУШ. Про це свідчать публікації дисертантки (№№ 3, 4, 7, 21 у списку публікацій), назви закладів, де проводилась апробація, результати виконання проєкту («Модернізація педагогічної вищої освіти з використання інноваційних інструментів викладання» (MoPED) програми ЄС Еразмус + KA2 — Розвиток потенціалу вищої освіти, № 586098-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-SBHE-JP (2019), які С. В. Василенко наводить в тексті дисертації. На нашу думку, було б доцільно визначити взаємозв'язок між цифровою компетентністю викладачів педагогічних закладів вищої освіти та класичних університетів. В іншому випадку, несуттєві для даного дослідження матеріали не слід включати до тексту дисертації.

2. Відмінністю даної роботи від аналогічних є розробка методики *розвитку* цифрової компетентності викладачів університетів *в умовах євроінтеграції*. Проте, ці особливості у роботі не є чітко визначеними. Було б добре, поряд з визначенням поняття «цифрова компетентність викладачів університетів в умовах євроінтеграції», подати визначення поняття «розвиток цифрової компетентності викладачів університетів», оскільки на відміну від поняття формування, як базового етапу набуття цифрової компетентності, саме розвиток відображає постійний процес подальшого вдосконалення та адаптації фахівця до змін у цифровому світі, що, в свою чергу, передбачає зміну стандартів та (чи) інструментів їх забезпечення. На нашу думку, визначення, як євроінтеграція впливає на зміну стандартів та гнучкість їх реалізації, можна було б віднести до наукової новизни даної роботи. Також було б добре визначити *специфічні принципи* формування моделі розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах *євроінтеграції*, наприклад, цілеспрямованості та поєднання стихійних цілеспрямованих механізмів побудови корпоративного стандарту та цифрового інституційного середовища його реалізації; постійного розвитку; формування готовності суб'єктів освітньої діяльності до розвитку власної цифрової компетентності в умовах євроінтеграції; взаємовизначення вимог та перспектив розвитку індивідуального, університетського, національного, світового рівнів цифрової компетентності фахівців в галузі освіти.

3. Що стосується *авторського* визначення поняття цифрова компетентність викладачів університетів в умовах євроінтеграції як складника загальної професійної компетентності, що є динамічною здатністю ефективно використовувати цифрові інструменти в освітньому процесі з метою підтримки навчання упродовж життя, *адаптації до сучасних викликів цифрового суспільства та інтеграції в європейський освітній простір*, з тексту дисертації не зрозуміло, які критерії та показники «дозволяють» виміряти рівень адаптації та інтеграції в європейський освітній простір. Цілком логічно, що такі вимоги можуть висуватись до викладачів рівня Лідер (C1) чи Новатор (C2), проте результати педагогічного експерименту обмежуються визначенням динаміки розвитку цифрової компетентності викладачів лише на базовому (A1) та достатньому (B1, B2) рівнях.

4. Було б доцільно уточнити деякі складники розробленої дисертанткою організаційно-педагогічної моделі розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції (рис. 1 автореферату, рис. 2.14 дисертації) та видалити несуттєві. Зокрема, уточнити завдання, обґрунтувати «представлення» викладача як цифрового громадянина, споживача, розробника (не корелює з корпоративним стандартом), додати нормативне забезпечення (цільовий блок); додати назви деяких елементів організаційного блоку та уточнити взаємозв'язки.

5. Робота значно б виграла, якби в описі методики розвитку цифрової компетентності викладачів університетів чітко простежувалась системність її реалізації та доказовість одержаних результатів. Наприклад, в переліку мінікурсів, розроблених для кожного рівня (табл. 3.6-3.8 дисертації) крім назв та кількості годин було також зазначено напрями діяльності викладачів відповідно до корпоративного стандарту (Додаток Л) та структури діагностичних тестів (Додаток К); в описі змісту (наприклад, Додаток И) та результатах опитувань (наприклад, с. 220-226 дисертації) – як пропоновані опитувальники співвідносяться з діагностувальним оцінюванням рівнів цифрової компетентності викладачів.

6. Текст дисертації містить граматичні помилки та стилістичні недоліки.

Висловлені зауваження не впливають на загальну оцінку актуальності, наукової та практичної цінності представленої роботи, проте можуть слугувати імпульсом для обговорення під час захисту результатів дослідження.

Загальний висновок.

За характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнем новизни і значущості результатів дослідження для теорії та практики інформаційно-комунікаційних технологій в освіті дисертаційна робота Василенко Світлани Василівни «Методика розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції» відповідає вимогам ДАК МОН України до кандидатських дисертацій відповідно до профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.459.01 в Інституті цифровізації освіти НАПН України та відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за №567 (зі змінами, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19 серпня 2015 року), а її авторка Василенко Світлана Василівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
інформаційних систем і технологій
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ

Олена КУЗЬМІНЬСКА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Назва: відділу кадрів

С.ГРИЩЕНКО